

N:o 51.

Ank. till Riksd. kansli den 26 april 1909, kl. 6 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om dels stadgande af koncession för förvärf och utnyttjande af skogar af större omfattning m. m., dels ock lagstiftning angående skyldighet för ägare till skogar af större omfattning att å dem införa uthålligt skogsbruk m. m.

Lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft två särskilda inom Andra Kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen n:r 112, i hvad densamma afser skogar och torfmossar af större omfattning, af herrar *Carl Lindhagen, Nils Persson, Ernst Blomberg, Bernh. Eriksson, A. Thylander, Gustaf Strömberg, Herm. Lindqvist, Sven Linders, Värner Rydén, Hjalmar Branting, F. W. Thorsson, O. H. Waldén, Knut Tengdahl, V. A:son Berg, L. J. Carlsson, J. Hasselquist, Viktor Larsson, G. A. Rundgren, Ernst Söderberg, Johan Forssell, C. G. Lindley, J. Th. Johansson, J. A. Wallin, Joh. Åberg, E. C. Kropp, Emil Kristensson, Aug. Nilsson, C. E. Svensson, E. A. Leksell, Sven Persson, K. A. Borg, A. C. Lindblad, E. Palmstierna, N. Edv. Lindberg, Hj. Rissén och A. J. Christiernson*, samt n:r 116, af herrar *Carl Lindhagen* och *Rob. Karlsson*.

Förenämnda motion n:r 112, har af utskottet, i hvad den angår grufvor, öfverlämnats till behandling af sammansatta stats- och lagut-
Bih. till Riksd. Prot. 1909. 7 Saml. 50 Häft. (N:o 51.)

skottet och, i hvad den angår vattenfall, behandlats i annat denna dag af utskottet afgifvet betänkande.

Herr Lind-
hagens m. fl.
motion
n:r 112.

Uti motionen n:r 112 i dess nu förevarande del hafva herrar *Lindhagen m. fl.* hemställt:

att Riksdagen ville:

A) hos Kungl. Maj:t anhålla om öfvervägande, i hvad mån och under hvilka villkor genom lag bör stadgas *koncession* för förvärf och utnyttjande af skogar af större omfattning och torfmossar af större omfattning,

samt framläggande snarast möjligt af det lagförslag, hvartill detta öfvervägande kan föranleda;

B) i afvaktan på nämnda lagstiftning för sin del antaga provisoriskt en lag om att Konungens tillstånd i vissa fall erfordras i angifna afseenden.

Till stöd för berörda hemställan har anförts:

»På det utvecklingsstadium, hvori jordfrågan för närvarande befinner sig hos oss, kan man där urskilja två hufvudspörsmål. Det ena är ombesörjandet af jordbruk och bostäder, det andra socialisering af de naturtillgångar, vid hvilka ett gemensamt allmänt intresse äro knutna, nämligen skogar, grufvor, vattenfall, torfmossar äfvensom större fiskevatten. Det senare af dessa två ämnen är nu så pass genomdiskuteradt, att tiden bör vara inne att söka få ett mera enhetligt grepp på detsamma. Hvad man redan af nutiden minst kan begära är att, utan hämmande band på det sunda näringslivet, dels förebygga de skador, som tillskyndas näringarna och andra allmänna intressen genom ett obundet enskildt monopol till dylika naturrikedomar och dels förbehålla framtidens människor utvägar att på detta fält ordna sig efter sina behof och önskningsar. Ett mål måste visserligen vara att förvandla dessa naturtillgångar till allmän egendom. I den mån detta ej ännu kan eller bör ske, återstår dock, såsom många gånger blifvit framhållet, att utöfva någon kontroll genom statskoncession.

Skogar.

Arbetet för nydaning inom skogsbruket behärskas ännu lika väl som inom jordbruket på ett ödeläggande sätt af den privaträttsliga uppfattningen, som skapats af de gamla frihandelsteorierna och med glad mod offrar innehållet för formen. Liksom man ofta med ruinerande kostnader för de enskilde söker bereda dem nya jordbruk men låter mångfaldigt

flera färdiga jordbruk gå under, på samma sätt inriktas ansträngningarna på att skapa skog på skogsmarker, sedan de blifvit sköflade på skogskapitalet, under det att ingenting får göras emot sköflingarna själfva.

Vid trenne riksdagar (1903, 1907 och 1908) väcktes förslag, att ägare af skogar af mera betydande omfattning måtte åläggas att å dem införa uthålligt skogsbruk. Vid alla tre tillfällena bifölls förslaget visserligen af Andra Kammaren, men det förkastades af den Första och någon ansats till regeringsinitiativ har icke någonsin förnummits. Till stor del beror denna utgång, utom af inflytandet från privata intressen äfven därpå, att det anses vara en okränkbar privaträtt att få förstöra skogskapitalet till skada för land och folk. Endast för tvånget af ett riksdagsbeslut anses man nödgas vika.

Men ibland hjälper icke ens detta. Riksdagen begärde år 1903 lagstiftning mot, att de till fidekommissegendomar hörande skogar ut-sattes för sådan behandling, att därigenom skogskapitalets fortfarande afkastningsförmåga i vissa delar af landet äfventyrades. Denna skrifvelse har från jordbruksdepartementet öfverlämnats till justitiedepartementet och hvilar där utan märkbar åtgärd. Under tiden må dessa skogar på många håll gärna nedhuggas. Att det är en särdeles brådskande sak att förekomma detta, synes icke någon tänka på.

Vid förra riksdagen föreslogs en framställning till Kungl. Maj:t att efter verkställd utredning särskildt genom skogsvårdsstyrelsernas sammankallande till gemensamma öfverläggningar måtte utarbetas och framläggas förslag till erforderliga ändringar i lagstiftningen om vården af enskildes skogar. Denna framställning ledde ej till något. Men nu nyligen har på enskildt initiativ dessa styrelser haft ett gemensamt möte i enahanda ändamål. Af de talrika motioner, som väcktes vid detta möte, var det egentligen endast ett par tre, som riktade sig emot själfva sköflingen af skogskapitalet. Och just dessa blefvo afslagna utaf mötet. Detta är också betecknande för det härskande åskådningssättet.

Det behöfves någon hänsyn för skogen, denna rikedomskälla både för vår ekonomiska och andliga kultur. Förvärf af skog i afsevärd utsträckning bör därför icke medgifvas utan garantier mot missbruk. Förvärfvets giltighet bör därför vara beroende på offentligt medgifvande (koncession). Villkoren kunna väsentligen tjäna tre olika ändamål. Villkor kunna sålunda uppställas i syfte att förekomma skogens sköflande eller utnyttjande i öfrigt på ett skadligt sätt. Vidare kan hänsyn böra tagas till att gagnet af skogen kommer den ort till godo, där skogen är belägen, hvilken hänsyn kan föranleda begränsningar i främlingars förvärfsrätt. Slutligen kan det vara af vikt, att det allmänna, stat eller

kommun, förbehålles rätt att öfvertaga skogen antingen omedelbart (förköpsrätt) eller i någon viss framtid.

Ansatser till en sådan koncession förekommer redan i vår lagstiftning. Lagförklaringen den 3 oktober 1829 innehöll sålunda förbud för utländsk undersåte, att utan Konungens tillstånd få förvärfva och besitta fast egendom i riket, hvilket särskildt bör ha betydelse för skogsförvärf. Aktiebolagskommittén har i sitt år 1908 afgifna betänkande framlagt bland annat ett lagförslag, enligt hvilket, i anledning af en Riksdagens framställning, äfven svenska bolag skulle vara underkastade dylik koncession, när i bolagsordningen hinder ej är satt för utlänning att förvärfva aktier i bolaget.

Lagen af år 1906, rörande förbud i vissa fall för bolag eller förening att förvärfva fast egendom inom norra delarna af riket, innefattar i själfva verket också en koncessionslag för förvärf särskildt af skogsfastigheter. Lagen går visserligen å ena sidan ännu längre, genom att den lägger tonvikten på förbudet. Men den medger å andra sidan, att Konungen kan gifva tillstånd till förvärf på grund af särskilda förhållanden. Å andra sidan medgifves, att viss hemman tillhörig skogsmark (utskog) må kunna obetingadt förvärfvas. Detta lagens innehåll förklaras däraf att den närmast afser att skydda själfva jordbruket på skogsfastigheterna.

Men äfven förenämnda undantag i 1906 års lag för utskogar har blifvit angripet. Andra Kammaren har senast år 1908 för sin del beslutat, att äfven förvärfvet af dessa utskogsområden skulle förbindas med det koncessionsvillkoret, att det allmänna, i första rummet kommun och därefter staten, skulle få förköpsrätt.

Det är uppenbart, att det behöfves en särskild lag om förvärf af fast egendom och särskildt om förvärf af skogsfastighet, som reglerar förhållandena ur ofvan angifna synpunkter. På 1850-talet var frågan äfven uppe såvidt rörde utlänningars förvärf, men saken förföll då. Det af lagberedningen upprättade förslag till jordabalk innehåller ej något i detta afseende.

Torfmossar.

Från år 1900 och de följande åren härleda sig statsmakternas omedelbara omsorger att befordra tillgodogörandet af den rikedom, som ligger i vårt lands torfmossar. Man ser i dessa vår framtids stenkolslager. Jordbruksministern yttrade 1901 till statsrådsprotokollet, att få frågor voro af så mycken betydelse för vårt lands ekonomiska framtid,

som den om tillgodogörandet för industriella och kommunikationsändamål af den i landets torfmossor befintliga bränsletillgång. Det gällde därför att med all kraft arbeta för undanröjandet af de tekniska och ekonomiska svårigheterna, som stode i vägen. Äfven 1902 års Riksdag framhöll, hurusom målet vore, att torfven skulle blifva ersättningsmedlet för stenkol och ved. Därigenom skulle landet särskildt få en lättnad i den outhärdliga tungan att hämta bränsle från andra länder, hvilket ock satte oss i ett farligt beroende. Det gällde sålunda att uppamma en omfattande torfindustri för tillverkning af bränntorf och torfkol samt framställande af torfströ.

De åtgärder, som hitintills från statens sida vidtagits, äro anställandet af torfingenjörer och torfassistenten, understöd till en torfskola för utbildande af instruktörer och förmän samt inrättande af en lånefond för torfindustriens befrämjande. Under år 1906 ansåg man sig kunna beräkna antalet torfströfabriker till 120 och antalet bränntorfsfabriker till 81.

Under det man sålunda går framåt i utnyttjandet af torfmossarne samt alltmer öfvervinna de tekniska och ekonomiska svårigheterna, kommer man sannolikt förr eller senare till en tidpunkt, när torfmossarne få ett afsevärdt spekulationsvärde. Då inträder äfven här behovet likväl som vid grufvor och vattenfall att staten kan reglera förhållandena, så att ej detta bränsle oskäligt fördyras för näringarne och den stora allmänheten genom uttagandet af oskäliga spekulationsvinster.

Nu kan det möjligen sägas, att behovet af en sådan kontroll ännu icke yppat sig på detta område. Men detta beror på, att ett sådant behof sällan plägar få göra sig gällande, förrän man står inför ett mer eller mindre för sent. Kunna torfmossarna verkligen få den omdanade betydelse för vårt lands ekonomi, som man drömmer om, så är det tillrådligast att se sig före i tid.

Dessa synpunkter beträffande torfmossarna gjorde sig gällande inom Andra Kammaren vid behandling den 13 april 1907 af en proposition om försäljning af en staten tillhörig torfmosse. Förslaget afslogs af kammaren efter votering.

De särskilda villkor, under hvilka koncession i förenämnda olika fall bör beviljas, får liksom de fall, för hvilka koncession öfverhufvud taget behöfver sökas, göras till föremål för särskildt öfvervägande. Den utländska lagstiftningen lämnar härutinnan riklig vägledning och särskildt förtjänar uppmärksammas ett norskt regeringsförslag rörande bland annat koncession för förvärf af vattenfall, grufvor och skogar, hvilket förelagts innevarande års storting. Frågor, som härvid kunna särskildt

beträffande grufvor, vattenfall eller torfmossar uppkomma, äro: i hvad mån och till hvilken tidsutsträckning viss koncessionstid bör bestämmas; huruvida och efter hvilka grunder det allmänna bör förbehålla sig inlösningsrätt under koncessionstiden och rätt att vid dess slut öfvertaga anläggningen mot eller utan ersättning; huruvida och i hvilken mån koncessionsafgift bör erläggas eller föreskrift meddelas om fastställande af taxor eller andra bestämmelser för uthyrning af elektrisk kraft eller om skyldighet för koncessionshafvaren att på vissa villkor tillhandahålla kraft åt den kommun, där anläggningen finnes; huruvida han tilläfvarens bör iklädas vissa rimliga skyldigheter till förmån för den i verket sysselsatta arbetspersonalen o. s. v.

I afvaktan på sakens definitiva afgörande bör en provisorisk lagstiftning redan nu komma till stånd.»

Utskottets
yttrande.

Utskottet har i ett annat denna dag afgifvet utlåtande i anledning af ifrågavarande motion, i hvad den afser vattenfall, framhållit, att utskottet ansett det skulle vara ett alltför vidtgående ingrepp i den enskilda handlingsfriheten att stadga koncession för förvärf af vattenfall eller för utnyttjande däraf annorledes än för kraftdistribuering. För sistnämnda ändamål hafva alldeles särskilda skäl redan föranledt ett koncessionsförfarande.

Beträffande ändamålet med den föreslagna *koncessionen i fråga om skogar* hafva motionärerna anfört, att därmed skulle hufvudsakligen åsyftas att förekomma skogens sköflande och utnyttjande i öfrigt på ett skadligt sätt, att garantera, att gagnet af skogen komme den ort till godo, där densamma vore belägen, samt att det allmänna kunde förbehållas rätt att förr eller senare öfvertaga skogen.

Motionärernas ifrågavarande yrkande synes utskottet stå i uppenbar strid med de principer, som kommit till uttryck i den hittills i vårt land bestående rättsordningen. Vare sig staten vill förvärfva skog eller annan egendom synes detta böra försiggå på ett i den enskildes rätt mindre ingripande sätt än genom att helt enkelt såsom ett koncessionsvillkor förbehålla sig den egendom, som önskas förvärfvad. Och vill man öfverhufvud med motionärerna åstadkomma ett bättre utnyttjande af vårt lands skogstillgång, torde äfven detta enligt utskottets mening kunna ske genom vida lämpligare medel än fastställande genom offentlig myndighets försorg vid hvarje ifrågakommande förvärf af särskilda villkor, som skola gälla för utnyttjande af förvärfvets föremål. Utskottet kan icke föreställa sig, hur någon myndighet skall kunna vara i stånd att på ett ens tillnärmelsevis tillfredsställande sätt handhafva en så vidtgående

uppgift. Att i den omfattning, motionärerna begära, tillägga statens organ en dylik uppgift, synes utskottet vara att öfverskatta den förmåga, som skäligen kan tillkomma dessa organ. Då motionärerna till stöd för ett sådant koncessionsförfarande, som det här begärda, åberopa gällande lagstiftning angående skyldighet för utlänning, hvilken här i landet vill förvärfva fast egendom eller eljest här förvärfva vissa rättigheter, att därtill söka särskildt tillstånd, synes utskottet detta icke riktigt. Beträffande det af motionärerna åberopade norska förslaget i det föreliggande ämnet är detta, hvilket för öfrigt tillkommit hufvudsakligen för att hindra utlänningar att slå under sig i förslaget åsyftad egendom, ännu icke af norska stortinget antaget, utan har detsamma som bekant stött på synnerligt motstånd i Norge.

I den ifrågavarande motionen yrkas vidare på *koncession för förvärf och utnyttjande af torfmossar* af större omfattning. Koncessionen vore här, enligt motionärernas förmenande, erforderlig för att hindra från torfmossarna erhållna produkters oskäligen fördyrande för näringarna och den stora allmänheten genom uttagande därur af oskäligen spekulationsvinster.

Arbetet på att bearbeta våra torfmossar och göra fruktbringande den tillgång, som däri anses ligga, har i senare tider fortgått med så mycken ifver, som det i vårt kapitalfattiga land varit möjligt. För att befordra detta arbete och understödja torffabrikationen och torfindustrien hafva också statsmakterna iklädt sig betydande uppoffringar. Ännu torde dock åtskilligt vara att göra för erhållande af lämpligare och enklare metoder för torfvens tillgodogörande. Det synes utskottet utom allt tvifvel, att sådana åtgärder, som de nu af motionärerna påyrkade, skulle synnerligen skadligt inverka på det arbete, som sålunda bedrifves, och på den så välbehöfliga företagsamhetslusten på detta område, hvilken naturligen måste förlamas, i den mån den saknar utsikt till ersättning för gjorda uppoffringar. Under sådana förhållanden kan utskottet icke tillstyrka motionärernas förslag i den förevarande delen, hvilket för öfrigt drabbas af samma hufvudmärkning, som utskottet ofvan riktat mot motionärernas förslag beträffande skogar. I hvarje händelse hvilat tillsvidare torfmossarnas nyttiggörande till bränsle på den förutsättningen, att detta skall betinga ett billigare pris än prisen på stenkol och ved. Möjlighet att af torfmossarna uttaga någon sådan spekulationsvinst, som den, hvarom motionärerna tala, synes därför redan på förhand hafva erhållit en viss naturlig begränsning. Är fråga om frambringande medelst torf af elektrisk eller annan energi, som skall öfverföras från ort till annan, har utskottet i annat denna dag afgifvet utlåtande hem-

ställt om åtgärders vidtagande för fastställande genom det allmännas försorg af visst pris på denna energi. Härutinnan skulle alltså erbjuda sig en särskild möjlighet för staten att i vissa afseenden förhindra en sådan verkan af den fria förfoganderätten öfver mossarna, som den af motionärerna befarade.

Herrar Lind-
hagens och
Karlssons
motion
n:o 116.

Uti ofvannämnda motionen n:o 116 hafva herrar *Lindhagen* och *Karlsson* hemställt:

att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till lagstiftning, hvarigenom:

1:o) bolag och enskilda personer, som äga skogar af mera betydande omfattning, åläggas att å dem införa uthålligt skogsbruk;

2:o) expropriation må under vissa förutsättningar kunna äga rum från dylika skogskomplexer för bildande af kommunalskogar.

Ifrågavarande hemställan har motiverats på följande sätt:

»Den företeelsen, att landets *skogar* samlas i *större komplexer* på enskildes händer, är icke utan sina betydande olägenheter, som allmänt anses påkalla ett ingripande.

Sålunda har en lag utfärdats, som alldeles förbjuder förvärf af skog i vissa trakter i den mån skogen är behöflig för jordbruket. I en annan motion af denna dag har ifrågasatts, att annat förvärf af skogsmark i större omfattning skall vara underkastadt offentlig kontroll genom koncession.

Men äfven sådana större skogskomplexer, som redan samlats i enskildes ägo, kräfva lika fullt lagstiftningens uppmärksamhet. Dithän syftar norrlandskommitténs förslag om expropriation af odlingsmark på sådana skogsområden. Dit höra jämväl åtgärder med afseende på tillgodogörandet af själfva skogsafkastningen, hvilken fråga är meningen att i ett par afseenden upptaga i denna motion.

Sålunda har vid riksdagarna 1903, 1907 och 1908 Andra Kamraren uttalat sig för en lagstiftning, hvarigenom bolag och enskilda personer, som äga skogar af mera betydande omfattning, åläggas att å dem införa uthålligt skogsbruk, hvilket däremot afvisades af Första Kamraren. Då i brist på en sådan lagstiftning stor förödelse årligen äger rum och landets skogskapital mångenstädes i hög grad äfventyras är det en skyldighet att ständigt påminna om saken till dess någon gång omsider ett riksdags- eller regeringsinitiativ kommer till stånd.

En annan olägenhet med dylika större skogskomplexer är, att de, såsom erfarenheten alltför tydligt visat, hindra eller rent af ödelägga

ett själfständigt och sundt näringslif för skogsbygder där dylik enskild skogsbesittning innefattar monopol på en öfvervägande del af traktens skogsmark. Angelägenheten att vid sidan af statsskogarne bilda kommunalskogar är därför särskildt för sådana trakter af påfallande vikt.

Riksdagen år 1904 begärde också en civil lagstiftning, som kunde bereda delägare i häradsallmänningar möjlighet att få med allmänningen för framtiden införlifvad mark, som blifvit för sådant ändamål inköpt, samt kommuner, korporationer, byalag samt stiftelser och fonder, som afse allmänt ändamål, möjlighet att genom inköp af skogsmark eller annorledes bilda, bibehålla och utvidga *gemensamhetsskogar*. Det har äfven för ändamålet föreslagits anslag eller lån af allmänna medel. För denna saks genomförande kräfvdes emellertid dessutom, såsom vid mer än ett tillfälle framhållits, rätt till expropriation i erforderliga fall, detta särskildt för sådana trakter, där privatmonopol till den hufvudsakliga skogsmarken förefinnes. Förslag till en sådan lagstiftning är förelagd innevarande års norska storting, och förebilder därtill finnas dessutom exempelvis från mellaneuropeiska skogstrakters kommunalpolitiska historia.»

I anledning af en vid nästlidet års riksdag af herr Carl Lindhagen afgifven motion med enahanda yrkande, som det nu i ifrågasvarande motion n:o 116 punkt 1 gjorda, yttrade 1908 års lagutskott följande:

»Den af motionären nu gjorda framställningen om uthålligt skogsbruk å enskilda större skogar torde äga en förebild i det af 1896 års skogskommitté framställda förslaget om skyldighet för bolag eller enskild person, som ägde skogsmark, hvilken i areal uppginge i Kopparbergs, Gäfneborgs, Västernorrlands och Jämtlands län till 3,000 hektar eller däröfver samt i öfriga delar af riket, för hvilka lagen angående vård af enskildes skogar skulle gälla, till 1,500 hektar eller däröfver, att för tillsyn öfver skogens ordentliga skötsel och vård hafva såsom skogsförvaltare anställd en forstligt bildad man samt att årligen till skogsvårdsstyrelsen i länet ingifva enligt fastställt formulär affattad uppgift å skogens ytvidd, beskaffenhet och skötsel, äfvensom den under nästföretgånga år verkställda afverkningens belopp. Dessa kommitténs förslag upptogos emellertid icke af Kungl. Maj:t och blefvo icke heller af Riksdagen antagna. Redan 1903 afslog äfven Riksdagen af motionären, jämte annan, gjorda framställningar i enahanda syfte som den nu förvarande.

Såsom utskottet i annat denna dag afgifvet utlåtande framhållit, kan väl knappast den år 1903 tillkomna lagstiftningen angående enskilda skogar betraktas annat än som ett steg i riktning mot en bättre skogshushållning i vårt land, om ock ett synnerligen betydelsefullt sådant. Mycket är otvifvelaktigt ännu att göra för förbättring af skogsvården. Ett närmare studium af förevarande ämne gifver emellertid vid handen, att den öfverafverkning af skog, som hos oss kunnat konstateras, och de beklagligaste förgripelserna mot skogen i allmänhet inträffat å de mindre skogsägarnes marker, medan de enskilda större skogskomplexerna och kanske särskildt bolagens skogsmarker varit minst utsatta för öfverafverkningen och ofta fullt rationellt skötta. Detta förhållande vitsordas af skogsvårdsstyrelsernas berättelser, som äfven upplysa, att dessa styrelserns ingrepp i de allra flesta fall gällt rofhyggen å mindre skogar. Då man går att vidtaga vidare åtgärder för att förhindra skadlig öfverafverkning, synes man alltså hafva att vända sig i främsta rummet mot de mindre skogsegendomarna och endast i sammanhang därmed till den öfriga skogsmarken. Att de nu föreslagna åtgärderna ej gälla lika för alla, synes utskottet därför vara den förnämsta anmärkningen mot motionärens förslag.

Skogshushållning efter uthållighetsbruk synes vidare utskottet vara ett ganska sväfvande begrepp, som lämnar rum för olika tydningar. Det torde vara synnerligen svårt att i vårt land med dess olika klimatiska förhållanden fixera detta begrepp på ett fullt rättvist sätt och med behörigt hänsynstagande till alla omständigheter i fråga om olikhet i sistnämnda förhållanden samt i skogens och markens beskaffenhet, olika omloppstider, olika brukningssätt och olika behof. För fastställandet af de föreslagna hushållningsplanerna och för handhafvandet öfverhufvud af en sådan lagstiftning som den ifrågasatta skulle därför erfordras icke blott en stadgad erfarenhet utan också noggrann sakkunskap. Härför samt för öfvervakningen och kontrollen skulle tagas i anspråk en talrik och kostsam tjänstemannapersonal, hvarpå kanske tillgång åtminstone för närvarande icke utan svårighet skulle erbjuda sig. Att i allt fall de föreslagna bestämmelserna, hvilka enligt motionärens förslag endast skulle afse vissa större arealer, lätt skulle kunna kringgå, ligger för utskottet i öppen dag.

Slutligen vill det synas utskottet, som om de nu ifrågasatta lagstiftningsåtgärderna knappast skulle kunna annat än få karaktären af en undantagslagstiftning mot de större skogsägarna och skogsindustriidkarne. En dylik förefaller i fråga om dem desto mindre motiverad, som, på sätt förut nämnts, de större skogarna ovedersägligen äro de

bäst vårdade, och densamma ej heller såsom i fråga om skogslagarna för Norrbotten, Västerbotten och Gottland påkallas af klimatiska förhållanden eller såsom i fråga om t. ex. fideikommisskogarna af fideikommissariens plikt att åt efterkommande innehafvare bevara den egendom, hvartill han har blott ett slags nyttjanderätt.»

Utskottet vidblifver den sålunda af 1908 års lagutskott uttalade mening.

Med anledning af det i sistberörda motion under punkt 2 gjorda yrkande om expropriation för bildande af kommunalskogar vill utskottet erinra, hurusom i motioner vid 1907 och 1908 års riksdagar hemställdes om förslag till lag i syfte att kalmarker och annan ödelagd skogsbördig mark måtte kunna genom expropriation förvärfvas åt det allmänna för att skog därå måtte kunna odlas och för framtiden skyddas. År 1907 bifölls denna framställning af Andra Kammaren, men afslogs af den Första. År 1908 afslogs på lagutskottets hemställa samma framställning af båda kamrarna. Utskottet anförde i sitt utlåtande, att enligt utskottets uppfattning expropriationsrätten vore en rätt för undantagsfall, hvilken borde tillgripas endast där ett starkt offentligt intresse påkallade dess anlåtande, samt att, då någon svårighet för det allmänna att genom frivillig öfverenskommelse med jordägaren kunna förvärfva kalmarker för skäligt pris icke torde hafva visat sig, anledning icke kunde föreligga att gifva det allmänna en generell rättighet att så starkt ingripa mot den enskilde som påyrkades. Hvad lagutskottet sålunda anförde, anser utskottet tillämpligt äfven å motionärernas nu gjorda framställning, som visserligen blott afser skapande af kommunalskogar, men det icke endast af kalmarker utan af skogsmark i allmänhet af mera betydande omfattning. I anledning här af vill utskottet endast tillägga, att expropriation helt visst skulle ställa sig såsom ett för kommunerna i allmänhet alltför dyrt medel att åtkomma växande skog.

På grund af hvad sålunda och förut härofvän anförts, får utskottet hemställa,

1:o) att herr Lindhagens m. fl. uti omförmälda motion n:o 112 under A) gjorda yrkande, i hvad det afser koncession för förvärf och utnyttjande af skogar af större omfattning, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

Lagutskottets Utlåtande N:o 51.

2:o) att herr Lindhagens m. fl. i samma motion likaledes under A) framställda yrkande om koncession för förvärf och utnyttjande af torfmossar af större omfattning icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

3:o) att det i herr Lindhagens m. fl. omförmälda motion under B) gjorda yrkande om provisorisk lagstiftning ej heller måtte, i hvad densamma skulle afse skogar och torfmossar, till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

4:o) att herrar Lindhagens och Karlssons i motionen n:o 116 under 1) framställda yrkande angående lagstiftning om åläggande för bolag och enskilde, som äga skogar af mera betydande omfattning, att å dem införa uthålligt skogsbruk icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; samt

5:o) att herrar Lindhagens och Karlssons i sistnämnda motion under 2) gjorda yrkande om lagstiftning, hvarigenom expropriation måtte under vissa förutsättningar kunna äga rum från ofvan under 4:o omnämnda skogskomplexer för bildande af kommunalskogar, ej heller måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Stockholm den 23 april 1909.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservationer:

Beträffande utskottets hemställan under 1):

af herrar *Lindhagen* och *Karlsson* i Fjäl, hvilka anført:

»Nödvändigheten af kontroll på utnyttjandet af våra skogar är numera erkänd. Man har gjort en början därtill genom att bilda allmänna skogar samt öfva uppsikt öfver enskilda skogar genom skogsvårdslagar. Det gifves emellertid äfven en annan väg, som helst samtidigt borde beträdas. Detta är öfvandet af kontroll på den person, som skall utnyttja skogarne, en tillsyn att skogarne ej falla i uppenbarligen olämpliga händer och att i erforderliga fall vissa villkor uppställas för nyttjandet. Därigenom vinnes målet, skogens bevarande för sina olika ändamål, ofta på ett smidigare sätt, och kan äfven räddas mycket, som skulle gå förloradt i afvaktan på den aflägsna tid, då målet skulle väsentligen uppnås på den andra vägen.

I främsta rummet gäller det här förvärf af skog i hufvudsakligt syfte att för annat ändamål än jordbruk tillgodogöra sig skogsafkastningen eller skogar af större omfattning, såsom det står i yrkandet. Det är således icke, såsom utskottet säger, »hvarje ifrågakommande förvärf», som här afses.

Hänvisande i öfrigt till de ofvan i motionen n:o 112 angifna motiven (sid. 2—4) hemställa vi,

att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida, i hvilka fall och på hvilka villkor genom lag bör stadgas koncession för förvärf och utnyttjande af skogar af större omfattning.»

Beträffande utskottets hemställan under 2):

af herr *Lindhagen*, som yttrat:

»Utskottet synes icke förstått, hvad motionen n:o 112 i denna del egentligen handlar om. Under hänvisning till de skäl, som ofvan anförts i motionen (sid. 4—5), hemställa vi:

att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida, i hvilka fall och under hvilka villkor genom lag bör stadgas koncession för förvärf och utnyttjande af torfmossar af större omfattning.»

Beträffande utskottets hemställan under 3):

af herr *Lindhagen*.

Beträffande utskottets hemställan under 4):

af herrar *Zetterstrand*, *Widén*, *Lindhagen*, *Jansson* i Edsbäcken, *Pettersson* från Södertälje, *Åkerlund*, grefve *Hamilton* och *Karlsson* i Fjäl, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t, efter verkställd erforderlig utredning, låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning, hvarigenom bolag och enskilda personer, som äga skogar af mera betydande omfattning, åläggas å dem införa uthålligt skogsbruk.

Till stöd för denna hemställan har särskildt anförts:

af herrar *Zetterstrand* och *Widén*:

»All skogssköfving är af ondo, medför vantrefnad och är oförenlig

med den omtanke man bör hafva för de efterkommande. En skärpning af gällande lagbestämmelser i syfte att kraftigare motverka skogssköfving i allmänhet vore därför önskvärd, men innan dylik strängare lagstiftning kommit till stånd, torde man måhända böra söka att åtminstone motarbota sköfvingarna i de fall, då verkningarna af desamma äro mest ödesdigra, d. v. s. i fråga om större skogskomplexer.

Man kan ursäkta, om än ej försvara, att ägaren af en mindre fastighet för att kunna hålla sig kvar vid den fäderneärfda torfvan eller för att komma ur en svår ekonomisk ställning förgriper sig på fastighetens skogstillgång, men det är svårare att bevittna, hurusom ägaren af större skogskomplexer kalhugger desamma och därigenom åstadkommer vantrefnad och en ekonomisk tillbakagång i hela nejden.

Särskilda lagbestämmelser beträffande större skogskomplexer i enskild ägo tro vi därför vara af nöden påkallade och dessa torde böra hafva sin tillämpning å skogar, hvilka hafva en viss efter lokala förhållanden lämpad, af statsmakterna bestämd minimiareal.

Lagstiftningen bör enligt vår mening ej lägga hinder i vägen för att skogen må efter ägarens önskan afverkas i tidigare eller senare stadium eller skötas efter det ena eller andra hushållningssättet, ej heller må den hindra, att vid något tillfälle för begagnande af gynnsamma konjunkturen en afverkning sker ett eller ett par år i förtid, blott att skogstillgången ej i någon betydligare mån minskas.

För öfvervakande af att lagöfverträdelser i detta hänseende ej ske, erfordras enligt vår mening ej några andra öfvervakande myndigheter än de, som nu finnas. Särskildt synas skogsvårdsstyrelserna och deras tjänstemän samt skogsvårdskommittéerna med någon förändring i deras instruktion kunna öfvervaka, att å dessa egendomar någon afverkning ej måtte ske, hvarigenom fara skulle inträda för afsevärd minskning af skogstillgången.»

af herr *Lindhagen*:

»Vid 1907 års riksdag tillstyrkte äfven lagutskottet den i ämnet då väckta motionen. Till stöd för sin berörda hemställan anförde utskottet följande:

'Sveriges lagstiftning rörande privatskogarne under senaste tre århundraden visar till en början en gradvis skeende öfvergång från en ursprungligen fullständig frihet på detta område till så stark inskränkning, att omsider äfven husbehofsafverkningen stod under statens tillsyn. Därefter följde en återgång, hvilken slutligen ånyo ledde till nästan fullständig frihet. Under senare hälften af förra århundradet har därpå

inträddt en reaktion, som medfört åtskilliga fortfarande bestående inskränkningar i den enskilde skogsägarens rätt att förfoga öfver skogen särskildt i vissa landsändar. Med den år 1903 genomförda lagstiftningen har man emellertid först åter på allvar och för då oberörda delar af landet brutit med det förut härskande låt-gå-systemet och i lagen uttalat, att den enskildes rätt till skogen är underordnad det allmännas intresse af skogens bestånd.

Likväl lærer nyssnämnda lagstiftning endast vara att betrakta som ett första steg mot det åsyftade målet, en fullt tillfredsställande skogsvård. Af flere anledningar kom man år 1903 att stanna vid då antagna lagar. Sedan dessa emellertid nu genomförts och en ny och god princip därmed vunnit insteg på hithörande lagstiftningsområde, torde det vara lämpligt att tillse, huruvida därmed allt är uti ifrågavarande afseende väl beställt. Därtill gifver ock förevarande motion anledning.

Vid en sådan undersökning visar det sig snart, att 1903 års lagstiftning lämnar åtskilligt öfrigt att önska. Skogsvårdsstyrelsernas första berättelser ådagalägga ock detsamma. Utskottet har i detta sammanhang icke anledning att härom i alla afseenden uttala sig. Blott det må här framhållas, att enligt utskottets mening gällande lagstiftning om vård af enskildes skogar erfordrar en ganska väsentlig komplettering, innan betryggande garantier erhållits för en verkligt god skogsvård i landet. Med hänsyn härtill synes ock syftet med förevarande motion vara värdt synnerligt beaktande. Den tanke, som däri uttalats, är icke ny; 1896 års skogskommitté var icke främmande därför. Med rätta, säger kommittén, synes det kunna fordras af den, som förfogar öfver en mera betydande del af landets skogbevuxna område, att han lämnar samhället den garanti för att detta ej blir föremål för hänsynslös förstöring, som kan anses ligga däruti, att han till hjälp vid förvaltningen af skogen anställer ett forstligt bildadt biträde. Kommittén föreslog ock, att bolag eller enskild person, som ägde skogsmark, hvilken i areal uppgick till 3,000 hektar i norra delarne af riket och till 1,500 hektar i det öfriga riket, skulle vara skyldig att anställa ett sådant biträde samt att årligen afgifva uppgifter om skogens ytvidd, beskaffenhet och skötsel samt afverkningens belopp. Förslaget härom inflöt dock icke i den till 1903 års Riksdag aflättna propositionen. Men af enskilda motionärer framбуros vid samma riksdag förslag uti längre gående riktning. I senare afseendet yrkades från två håll på en lagstiftning, hvarigenom både bolag och enskilda personer, som ägde skogar af mera betydande omfattning, ålades att bruka dessa enligt hushållningsplaner, som fastställdes af vederbörande myndighet. Det särskilda utskott, som behand-

lade skogsvårdslagstiftningen, afstyrkte emellertid dessa motioner. En häremot afgifven, i motionernas syfte gående reservation blef enellertid af Andra Kammaren antagen, hvaremot Första Kammaren godkände utskottets hemställan. Såsom motionären framhåller, hafva ock från andra håll yrkanden i liknande riktning framkommit.

Utskottet kan äfven för sin del ej annat än på det lifligaste tillstyrka en sådan lagstiftning. De skäl, som nu och förut anförts för att större skogsägare böra underkastas en sådan, finner utskottet fullt bindande. Och det är påfallande, hvilka stora fördelar för landet och dess ekonomiska framtid härigenom skulle vinnas. På mycket betydande arealer af vårt land skulle skogskapitalet bevaras och därmed en stadigvarande arbetsförtjänst på dessa orter beredas befolkningen, en pålitlig virkesafkastning vara att tillgå för en trävaruindustri, som vill räkna med framtiden, samt en jämn inkomst af detta kapital kunna påräknas för hela landet. Särskildt i våra dagar, då spekulationen arbetar oförtrutet för att på bekostnad af allmänt och enskildt gagn skaffa spekulanterna stora vinningar, är en sådan lagstiftning på ett iögonenfallande sätt af förhållandena påkallad. Det kan icke vara försvarligt att stilla-tigande åse, huru på dessa stora komplexer redan nu och med all sannolikhet i allt större utsträckning skogskapitalet i följd af de genom spekulationen uppdrifna köpeskillingarne i ett slag realiseras i penningar, hvilka till på köpet sedan kanske till stor del gå ut ur landet.

Det torde till sist för tydlighetens skull böra anmärkas, att hvad man här önskar torde kunna sammanfattas under krafvet på införaude af ett rationellt eller, såsom det äfven kallas, uthålligt skogsbruk, d. v. s. ett sådant, som, med beaktande af olika förhållanden och däraf betingade olika omloppstider och olika brukningssätt på olika orter, bibehåller skogen vid en stadig afkastningsförmåga.'

Dessa 1907 års lagutskotts skäl äga fortfarande sin fulla giltighet och befogenheten af ett ingripande från lagstiftningens sida i förevarande afseende bekräftas alltjämt af erfarenheten.

I öppen dag synes också ligga att vid ett fortsatt gradvis fortgående på lagstiftningens väg i och för vinnandet af en förbättrad enskild skogsvård måste främst tagas hänsyn till rådande ekonomiska hushållnings-system och vederbörande skogsägares förmåga att omedelbart rätta sig efter de nya förhållandena. Att man därför skulle såsom utskottet förordar snarare börja med de mindre skogsägarna i stället för med de större, synes vara ett föga hållbart påstående.

Enligt mitt förmenande bör den ifrågasatta tillsynen icke anför-tros åt domänstyrelsen och dess tjänstemän. Saken synes naturligtast

och lämpligast böra ordnas så, att det ifrågasatta tillägget till föreskrifterna om vården af enskildes skogar öfvervakas liksom de för närvarande gällande af skogsvårdsstyrelserna i de olika länen på sätt nu äger rum. Öfverträdelser komma då att beifras efter anmälan i särskilda fall och den af utskottet befarade talrika tjänstepersonalen behöfver ej ifrågakomma. Med en sådan anordning skulle man kanske äfven blifva i tillfälle att med den tillämnade lagstiftningen omfatta icke blott de största utan äfven en del medelstora skogar.

Att lagstiftningen lätt skulle kunna kringgås, anser utskottet ligga i öppen dag. Därmed syftas på möjligheten att klyfva en lagen underkastad skog i så små delar, att ingen af dessa skulle falla under lagen. Häremot måste erinras, att en dylik klyfning dock är förenad med svårigheter och kostnader. I hvarje fall står det öppet att förekomma dylikt kringgående genom exempelvis bestämmelse, att en skog, som varit underkastad lagen, skall fortfarande, äfven om den styckas, kunna vara underkastad densamma. Förebild till en dylik bestämmelse finnes i det af Kungl. Maj:t vid innevarande riksdag framlagda förslaget till norrländsk arrendelag.»

Beträffande utskottets hemställan under 5):

af herr *Lindhagen*, hvilken med instämmande af herr *Karlsson* i Fjäl anförde:

»Den i motionen n:o 116 punkt 2:o gjorda framställningen har ej framförts i förhoppning, att den *nu* skulle vinna Riksdagens bifall, utan endast därför att saken enligt min öfvertygelse dock en gång kommer att af Riksdagen på ett eller annat sätt genomföras. Det är då angeläget begynna med att något bestämdare än hitintills fästa uppmärksamhet på saken. Under hänvisning till motionen (se ofvan sid. 9) hemställes alltså:

att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om öfvervägande, huruvida och under hvilka förutsättningar expropriation må kunna medgifvas i syfte att från bolag eller enskilda personer tillhörande skogar af mera betydande omfattning må kunna förvärfvas mark för bildande af kommunalskogar.»

Herr *Ers*son har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i behandlingen af detta ärende inom utskottet.

Herr *Widén* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i behandlingen af de under 1), 2) och 3) här ofvan omnämnda ärenden.
